

Sygn. akt II Ca 935/14

POSTANOWIENIE

Dnia 22 grudnia 2014 r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	Sędzia SO Monika Kuźniar
Sędziowie:	Sędzia SO Patrycja Gruszczyńska – Michurska
	Sędzia SR del. Małgorzata Dasiewicz-Kowalczyk (spr)
Protokolant:	Izabela Grecka-Janik

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2014 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku M. K., A. S., G. T., D. T.

przy udziale J. T.

o zmianę stwierdzenia nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawców

od postanowienia Sądu Rejonowego w Oławie

z dnia 4 kwietnia 2014 r.

sygn. akt VI Ns 106/13

postanawia:

I. **oddalić apelację;**

II. **zasądzić od wnioskodawców solidarnie na rzecz uczestnika postępowania 107 zł zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

Sygn. akt II Ca 935/14

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2014r. Sąd Rejonowy w Oławie oddalił wniosek A. S. (z. d. T.), G. T., D. T. i M. K. o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po zmarłym B. T., ustalonego przez Sąd Rejonowy w Strzelinie mocą postanowienia z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 35/03.

Rozstrzygnięcie swoje Sąd I instancji wydał w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

B. T., syn S. i J. urodzony w dniu (...), ostatnio stale zamieszkały w miejscowości O., gmina W. zmarł w dniu 16 marca 2000 r. W chwili śmierci pozostawał w ważnym związku małżeńskim z M. K. i miał czworo dzieci: J. T., ur. (...), G. T. ur. (...), A. T. (obecnie S.) ur. (...) i D. T. ur. (...)

Spadkodawca nie pozostawił testamentu.

Żona spadkodawcy M. K. oraz dzieci A. S. i D. T. dowiedzieli się o śmierci spadkodawcy w dacie jego śmierci.

W skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne położone w O., dla którego Sąd Rejonowy w Strzelinie Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr KW (...), o powierzchni 10,04 ha.

W chwili śmierci spadkodawcy, jak i obecnie żona spadkodawcy pracowała w gospodarstwie rolnym. Uczestnik postępowania J. T. nie miał przygotowania zawodowego do prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie pracował przy gospodarstwie, ukończył szkołę zawodową, z zawodu jest piekarzem, w chwili otwarcia spadku ukończył już naukę w szkole zawodowej, nie uczył się ani też nie pracował.

O powyższych okolicznościach, tj., że uczestnik J. T. nie ma przygotowania zawodowego do prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie pracował przy gospodarstwie, ukończył szkołę zawodową, z zawodu jest piekarzem, wnioskodawcy wiedzieli już wcześniej, także w czasie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku przez Sąd Rejonowy w Strzelinie, ponieważ wspólnie zamieszkiwali.

Uczestnik J. T. od około 10 lat przebywa w Anglii.

W chwili otwarcia spadku G. T. – syn spadkodawcy miał 14 lat, A. T. (obecnie S.) – córka spadkodawcy miała 12 lat, D. T. – syn spadkodawcy miał 7 lat.

Na skutek wniosku żony spadkodawcy przed Sądem Rejonowym w Strzelinie toczyło się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po B. T. zmarłym w dniu 16.03.2000 r. w O.. Postanowieniem z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie I Ns 35/03 Sąd Rejonowy w Strzelinie stwierdził, że spadek po B. T. na podstawie ustawy nabyli: żona M. K. w 1/4 części oraz dzieci: J. T., G. T., A. T. i D. T. po 3/16 części, z tym że małoletni G. T., A. T. i D. T. z dobrodziejstwem inwentarza oraz że wchodzący w skład spadku udział w gospodarstwie rolnym położonym w O. o pow. 10,04 ha nabyli z mocy ustawy: żona M. K. w 1/4 części oraz dzieci: J. T., G. T., A. T. i D. T. po 3/16 części, z tym że małoletni G. T., A. T. i D. T. z dobrodziejstwem inwentarza.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał wniosek za nieuzasadniony.

Zgodnie z treścią art. 679 kpc „§ 1. Dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą lub że jej udział w spadku jest inny niż stwierdzony, może być przeprowadzony tylko w postępowaniu o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku, z zastosowaniem przepisów niniejszego rozdziału. Jednakże ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę składu przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość. § 2. Wniosek o wszczęcie takiego postępowania może zgłosić każdy zainteresowany.”

Sąd Rejonowy zważył, iż co prawda przepis art. 679 kpc pozwala na skorygowanie prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku tak w odniesieniu do osoby spadkobiercy, jak i przysługującemu mu udziału w spadku to jednak wprowadził dwa istotne ograniczenia. Dotyczą one podstawy i terminu do zgłoszenia wniosku. Ograniczenia te dotyczą każdej z osób bez względu na to, czy była źródłem wiedzy dla organu, przed którym toczyło się poprzednie postępowanie, oraz jej stopień aktywności lub bierności co do zgłaszanych twierdzeń faktycznych lub ocen prawych. Skuteczną podstawę zgłoszonego żądania zmiany postanowienia może stanowić tylko nowa podstawa, która nie mogła być powołana w każdym z poprzednio toczących się postępowań, np. późniejsze powzięcie wiadomości o istnieniu

testamentu. Sąd Rejonowy wskazała, iż artykuł 679 § 1 kpc wyłącza uprawnienie do zgłoszenia twierdzeń i dowodów na ich poparcie, które były dostępne i mogły być, lecz nie zostały zgłoszone w poprzednim postępowaniu. Zakreślony w art. 679 § 1 kpc termin roczny do złożenia wniosku ma charakter terminu zawitego. W tym zakresie Sąd Rejonowy powołała się na utrwaloną linię orzecznictwa, która zyskała aprobatę w doktrynie. Jednakże Sąd I instancji zważył, iż ograniczeń tych nie stosuje się do żądania wnioskodawcy niebędącego uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Żądanie takie może być oparte na wykazanej we wniosku podstawie niezgodności prawomocnego postanowienia (lub aktu poświadczenia dziedziczenia) z rzeczywistym stanem prawnym. Ustawa nie przewiduje żadnych ograniczeń w tym zakresie, w szczególności wnioskodawca nie jest ograniczony żadnym terminem.

Sąd Rejonowy zważył, iż nie podzielił stanowiska wnioskodawców, że nie brali czynnego udziału w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po B. T., gdyż byli wówczas małoletni, gdyż jak wynika z akt postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po B. T. I Ns 35/03, wnioskodawcy ci byli uczestnikami postępowania. Okoliczność, że byli wówczas małoletni miała tylko takie konsekwencje, że w postępowaniu sądowym byli reprezentowani przez przedstawiciela ustawowego – matką M. K.. Nie można jednak uznać, iż nie byli oni uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po swoim ojcu. Przez uczestnictwo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w myśl art. 679 kpc, należy uznać formalny udział w postępowaniu, a nie stopień aktywności, bierność czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego występującego w sprawie (zob. postanowienie SN z dnia 4 lutego 2000 r., II CKN 740/98, niepubl.). Wobec powyższego Sąd Rejonowy stwierdził, iż do wnioskodawców mają zastosowanie ograniczenia wynikającego z przepisu art. 679 kpc dotyczące zarówno terminu zgłoszenia wniosku, jak i jego podstawy.

Jeśli chodzi o podstawę prawną wniosku to Sąd Rejonowy wskazał, iż zarówno w uzasadnieniu wniosku, jak i podczas przesłuchania wnioskodawcy wskazali, iż brak było po stronie uczestnika J. T. przesłanek do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, ponieważ nie miał on przygotowania zawodowego do prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie pracował przy gospodarstwie, ukończył szkołę zawodową, z zawodu jest piekarzem, w chwili otwarcia spadku ukończył już naukę w szkole zawodowej, nie uczył się ani też nie pracował, przy czym okoliczności te były im znane już wcześniej, także w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, ponieważ wszyscy razem zamieszkiwali, a zatem orientowali się dobrze, kto czym się zajmuje.

Sąd I instancji zważył zatem, iż podstawa wniosku nie stanowi okoliczności, której wnioskodawcy nie mogli powołać w poprzednim postępowaniu i nie stanowi nowych faktów, nieznanych i niedostępnych wówczas dla wnioskodawców. W skład natomiast podstawy, której spadkobierca nie mógł powołać w poprzednim postępowaniu, mogą wchodzić tylko nowe fakty, niedostępne dotychczas dla wnioskodawcy. Jeżeli zgłaszającego omawiane żądanie wiąże termin do zgłoszenia wniosku, powinien on przytoczyć okoliczności faktycznie przemawiające za dochowaniem tego terminu.

Mając powyższe na uwadze Sąd Rejonowy stwierdził, iż nie zachodzą podstawy do zmiany stwierdzenia nabycia spadku i wniosek oddalił.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia wywiedli wnioskodawcy A. S., G. T. i D. T. zaskarżając postanowienie Sądu Rejonowego w całości i wnosząc o jego zmianę poprzez orzeczenie zmiany postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy w Strzelinie z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 35/03, w części dotyczącej wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego, poprzez stwierdzenie, że wchodzące w skład spadku po zmarłym w dniu 16.03.2000 r. B. T. gospodarstwo rolne położone w O., dla którego Sąd Rejonowy w Strzelinie Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr KW (...) nabyli na podstawie ustawy żona M. K. oraz dzieci: G. T., A. T. i D. T. po 1/4 części. Wnieśli nadto o zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawców kosztów postępowania za I i II instancję, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W apelacji zarzucono:

- naruszenie art. 679§1 kpc w zw. z art. 98§2 i §3 kro oraz art. 99 kro i 101§3 kro poprzez przyjęcie, że wnioskodawcy ad 1-3 byli uczestnikami postępowania o stwierdzenie nabycia spadku po B.t., mimo, iż nie byli oni w tym postępowaniu należycie reprezentowani tj przez kuratora ustanowionego przez sąd opiekuńczy,

- naruszenie art. 679§1 kpc poprzez przyjęcie, iż wobec uczestników ad 1-3 ma zastosowanie obowiązek wskazania jako podstawy wniosku nowych faktów, niedostępnych im w czasie poprzedniego postępowania, mimo, iż obowiązek taki dotyczy jedynie uczestników poprzedniego postępowania,

- naruszenie art. 1059 kc w zw. z art. 679§1 kpc poprzez przyjęcie, iż brak po stronie J. T. przesłanek do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, nie stanowi podstawy do zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w zakresie wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego, w szczególności z tej przyczyny, iż wnioskodawcy ad 1-3 mogli powołać tę okoliczność w poprzednim postępowaniu,

- naruszenie art. 670 zd 1 i 677§1 kpc w zw. z art. 679 kpc poprzez nieustalenie przez Sąd I instancji kręgu spadkobierców mimo obowiązku działania w tym zakresie z urzędu, a nadto nieuwzględnienie zarzutów wnioskodawców co do uchybień Sądu orzekającego w poprzednim postępowaniu w zakresie obowiązków ustalenie z urzędu kręgu spadkobierców.

W uzasadnieniu apelacji skarżący wskazali iż w czasie poprzedniego postępowania byli małoletni, przez co nie mogli osobiście brać udziału w postępowaniu. Ochrona ich interesów wymagała więc ustanowienia stosownej reprezentacji. Błędne jest ustalenie Sądu, iż reprezentacja wnioskodawców przez matkę była właściwa, bowiem narusza ono art. 98§2i §3 kro oraz art. 99 kro i 101§3 kro. Sąd miał obowiązek zbadać czy w sprawie zachodzi choćby tylko teoretyczna możliwość sprzeczności interesów pomiędzy małoletnimi a ich matką i w razie ustalenia, iż w istocie taka sprzeczność ma miejsce, winien był wystąpić do sądu opiekuńczego o ustanowienie kuratora dla małoletnich. Zdaniem apelujących na gruncie sprawy spadkowej sygn. akt I Ns 35/03, w zakresie dziedziczenia gospodarstwa rolnego niewątpliwie występowała kolizja interesów między matką a małoletnimi dziećmi. Ponadto skoro małoletni nie byli reprezentowani przez kuratora to nie można mówić o ich udziale w poprzednim postępowaniu spadkowym, a przeciwne ustalenie sądu jest bezzasadne.

Uczestnik w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Okręgowy mając nie tylko uprawnienie, ale wręcz obowiązek rozważenia na nowo całego zebranego w sprawie materiału, dokonał jego własnej, samodzielnej i swobodnej oceny, w tym oceny zgromadzonych dowodów w następstwie czego uznał, iż zaskarżone rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego jest trafne i odpowiada prawu. Sąd Odwoławczy akceptuje w całości stan faktyczny ustalony przez Sąd I instancji i przyjmuje za własny. Podziela także wprowadzone przez ten Sąd wnioski oraz ocenę prawną żądania zgłoszonego przez wnioskodawców.

Wnioskodawcy złożyli wniosek o zmianę stwierdzenia nabycia spadku po zmarłym B. T., ustalonego przez Sąd Rejonowy w Strzelinie mocą postanowienia z dnia 27 lutego 2003 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 35/03, w części dotyczącej wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego, poprzez stwierdzenie, że wchodzące w skład spadku po zmarłym w dniu 16.03.2000 r. B. T. gospodarstwo rolne nabyli na podstawie ustawy żona M. K. oraz dzieci: G. T., A. T. i D. T. po 1/4 części.

Sąd Rejonowy żądanie to trafnie uznał za nieuzasadnione, powołanym w apelacji przepisom nie uchybiając.

Z prawomocnym postanowieniem stwierdzającym nabycie spadku, mającym skutki materialnoprawne, wiąże się skutek powagi rzeczy osądzonej oraz domniemanie, że osoba, która uzyskała postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku, jest spadkobiercą (art. 1025 § 2 k.c.). Ustawodawca przewidział jednak w art. 679 k.p.c. szczególny sposób zmiany takiego postanowienia, wyłączając w tym zakresie możliwość wznowienia postępowania. Postępowanie unormowane w art. 679 k.p.c., chociaż autonomiczne, ma charakter "wznowieniowy". Uwidacznia się on w szczególności w tym, że zainteresowany, który był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, winien wykazać - jak przy wznowieniu - szczególne przesłanki swego żądania, czyli podstawę, której nie mógł powołać w

poprzednim postępowaniu oraz zachowanie rocznego terminu, który biegnie od chwili, w której uzyskał możliwość powołania się na nią. Artykuł 679 k.p.c. przewiduje więc uprawnienie polegające na żądaniu zmiany postanowienia spadkowego, zarazem poważnie je ograniczając - w zakresie wymaganych podstaw żądania i terminu - w stosunku do osób uczestniczących w pierwszym postępowaniu. Ograniczenia dotyczące tego kręgu zainteresowanych polegają na wyłączeniu uprawnienia do zgłaszania, jako podstawy żądania zmiany postanowienia, twierdzeń i wniosków dowodowych, które mogły być, a nie zostały, zgłoszone w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku. Celem ograniczenia jest to, by uczestnik poprzedniego postępowania nie mógł się domagać zmiany postanowienia na podstawie, którą mógł poprzednio powołać. Ograniczenie to traktuje się jako prekluzję uprawnienia (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 13, poz. 670 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, nr 10, poz. 127 i z dnia 14 października 2009 r., V CSK 118/09, niepublikowane). Jest ono podyktowane potrzebą ochrony stabilności stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem porządku dziedziczenia. Z tego też względu oraz z uwagi na wyjątkowy charakter uregulowania zawartego w art. 679 k.p.c., przepis podlega wykładni ścisłej, gdyż dopuszczenie możliwości zmiany prawomocnego postanowienia powinno być ograniczone, zwłaszcza, gdy z wnioskiem występuje osoba, która była uczestnikiem wcześniejszego postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2006 r., I CSK 167/07, niepublikowane). Ograniczenie wprowadzone w art. 679 § 1 zdanie drugie k.p.c. ma doniosłe skutki dla toku postępowania. Uprawnienie do żądania zmiany postanowienia zależy od ustawowo określonej przesłanki, co oznacza, że w pierwszej kolejności powołana podstawa żądania podlega badaniu pod kątem kryterium określonego w przepisie, czyli niemożności powołania jej w poprzednim postępowaniu. Strona wnosząca o zmianę postanowienia spadkowego powinna wykazać, że powołane przez nią fakty i dowody, które mają uzasadniać żądanie zmiany, pozostawały poza jej dostępem podczas poprzedniego postępowania, przy uwzględnieniu, że chodzi o obiektywną możliwość ich powołania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1999 r., II CKN 807/98 i z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03, niepublikowane). Dopiero po stwierdzeniu takiego stanu rzeczy, i w takim tylko zakresie, może być przeprowadzany dowód, że osoba, która uzyskała stwierdzenie nabycia spadku, nie jest spadkobiercą. **Tylko wówczas, gdy nie ma przeszkód do prowadzenia takiego dowodu, sąd ma obowiązek - stosownie do art. 670 k.p.c. - z urzędu ponownie badać, kto jest spadkobiercą.** Przyjęcie odmiennego poglądu, uznającego, że w każdym wypadku sąd rozpoznający wniosek o zmianę postanowienia spadkowego ma obowiązek z urzędu badać ponownie, kto jest spadkobiercą, niweczyłoby sens ograniczeń przewidzianych w art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c., a do ponownego prowadzenia dowodów w celu badania kręgu spadkobierców wystarczyłoby samo złożenie wniosku o zmianę postanowienia spadkowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2009 r., V CSK 118/09). Dlatego wynikający z art. 670 k.p.c. obowiązek sądu badania z urzędu, kto jest spadkobiercą, w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 679 k.p.c. istnieje w zakresie wyznaczonym przez dopuszczalną podstawę żądania zmiany prawomocnego postanowienia, a zmiana postanowienia spadkowego może opierać się tylko na takiej podstawie.

W zakresie, w którym żądanie zmiany postanowienia nie jest oparte na dopuszczonej przez ustawę podstawie, wniosek nie podlega merytorycznemu badaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2009 r., V CSK 118/09 i z dnia 13 października 2004 r., III CK 82/03, niepublikowane). Z art. 679 k.p.c. wynika jednoznacznie ściśle powiązanie uprawnienia żądania zmiany postanowienia z podstawą, która nie mogła być powołana przez zainteresowanego w poprzednim postępowaniu, w którym brał udział. Tak samo restrykcyjnie ustawa traktuje uchybienie terminowi złożenia wniosku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2000 r., II CKN 981/98, niepublikowane).

W świetle przedstawionej wykładni art. 679 k.p.c., jednolicie ukształtowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, wyraźnie widoczna jest bezzasadność powołanych w apelacji zarzutów naruszenia tego przepisu, podobnie jak zarzutu naruszenia art. 670 kpc i 677 §1k.p.c..Obowiązek badania z urzędu kto jest spadkobiercą w niniejszej sprawie, w tym kto był uprawniony dziedziczyć gospodarstwo rolne (art. 1059 kc) nie zaistniał, skoro wniosek nie spełniał wymagania z art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c.

Skarżący - będący uczestnikami pierwszego postępowania - nie mogą żądać zmiany postanowienia spadkowego z 27 lutego 2003 r. na podstawie zarzutów, które mogli poprzednio powołać. Jako podstawę wniosku wnioskodawcy

wskazali, iż brak jest po stronie uczestnika J. T. przesłanek do dziedziczenia gospodarstwa rolnego, ponieważ nie ma on przygotowania zawodowego do prowadzenia gospodarstwa rolnego, nie pracował przy gospodarstwie, ukończył szkołę zawodową, z zawodu jest piekarzem, w chwili otwarcia spadku ukończył już naukę w szkole zawodowej, nie uczył się ani też nie pracował. Co istotne bezspornym było, iż – jak wynika z przesłuchania wnioskodawców - okoliczności te były im znane już wcześniej, także w toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku. Zarówno apelujący jak i uczestnik postępowania są rodzeństwem, w dacie śmierci ojca razem zamieszkiwali, a zatem mieli wiedzę o tym kto się czym zajmuje. Nie było zatem żadnych obiektywnych przeszkód aby w toku postępowania spadkowego, w tym w ewentualnej apelacji - podniesiony został zarzut braku uprawnienia po stronie J. T. do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

Sąd Okręgowy za Sądem I instancji nie miał przy tym wątpliwości, iż apelujący pozostawali uczestnikami postępowania spadkowego w sprawie I Ns 35/03 po zmarłym B. T.. Ich odmienne wywody zawarte w apelacji i podnoszone w tym zakresie zarzuty nie mogły spotkać się z akceptacją Sądu II instancji.

Formalny udział apelujących w postępowaniu spadkowym nie budził w sprawie wątpliwości w świetle treści akt postępowania spadkowego. Apelujący podnosili jedynie, iż nie brali czynnego udziału w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po B. T., gdyż byli wówczas małoletni i reprezentowała ich matka, a powinni być reprezentowani w sprawie spadkowej przez kuratora, który winien był być ustanowiony przez Sąd.

Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 4 lutego 2000 r. II CKN 740/98 (nie publ.), przez uczestnictwo w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w rozumieniu art. 679 k.p.c., należy rozumieć formalny udział w tym postępowaniu, a nie stopień aktywności, bierność, czy nawet całkowitą bezczynność zainteresowanego. Nawet zatem wówczas, gdy uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, z różnych powodów, nie brał w nim aktywnego udziału pozostając całkowicie biernym, jest on uczestnikiem takiego postępowania w rozumieniu art. 679 k.p.c. i odnoszą się do niego ograniczenia przewidziane w tym przepisie.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy trzeba więc stwierdzić, że apelujący w rozumieniu art. 679 k.p.c., byli uczestnikami postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po ojcu i dla oceny ich wniosku opartego na tym przepisie nie ma znaczenia z jakich przyczyn pozostawali bierni w tym postępowaniu. Decydujące jest, że byli uczestnikami postępowania spadkowego, mimo iż byli na ten czas małoletni. W postępowaniu spadkowym reprezentowani byli przez przedstawiciela ustawowego matkę M. K., również uczestniczkę postępowania spadkowego, a także wnioskodawczynię w niniejszej sprawie. M. K. jak wynika z przeprowadzonych dowodów miała wiedzę na temat okoliczności mogących ewentualnie wyłączyć jednego ze spadkobierców J. T. od dziedziczenia gospodarstwa rolnego, niemniej okoliczności tych choć obiektywnie rzecz biorąc mogła – to jednak nie powołała w postępowaniu w sprawie I Ns 35/03, nie wywiodła też z tej przyczyny apelacji od wydanego przez Sąd w tejże sprawie rozstrzygnięcia. Zdaniem Sądu Okręgowego, skoro wnioskodawcy mieli już w poprzednim postępowaniu wiedzę o okolicznościach, na które się powołują obecnie, to mieli więc obiektywną możliwość zgłoszenia dowodów na poparcie swoich twierdzeń, lecz z niej nie skorzystali. Tym samym stracili możliwość udowodnienia zgłaszanych okoliczności w obecnym postępowaniu. To sprawia, że po prawomocnym zakończeniu tego postępowania wygasła możliwość powołania powyższych okoliczności w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 679 k.p.c., który dla uczestnika postępowania spadkowego przewiduje możliwość powołania się tylko na wykryte później okoliczności faktyczne i środki dowodowe.

Wskazuje tu Sąd Okręgowy, iż postępowanie o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności, czy wręcz błędów uczestnika postępowania. (por. postanowienie Sąd Najwyższy z dnia 6 czerwca 2007 r., III CSK 19/07, niepubl.). Przepisy dotyczące podstawy restytucyjnej wznowienia postępowania przyjmują naturalne założenie, że strona postępowania przed sądem troszczy się należycie o swe interesy i ponosi konsekwencje lekkomyślności lub niedbalstwa. Dlatego żądając zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku powinna, zgodnie z rozkładem ciężaru dowodów wykazać przeszkodę obiektywną niepowołania w poprzednim postępowaniu okoliczności uzasadniających odmienną podstawę lub porządek dziedziczenia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2008 r. II CSK 573/07 LEX

nr 627205). Postępowanie o zmianę postanowienia spadkowego nie służy i nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności, czy wręcz błędów uczestnika postępowania spadkowego.

Sąd Okręgowy nie podzielił również zarzutów apelujących, iż w postępowaniu spadkowym winni byli być reprezentowani przez kuratora. Konieczność taka w stanie faktycznym niniejszej sprawy wbrew ocenie skarżących w żadnej mierze nie wynika z przywołanych norm art. 98, 99 i 101 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Zgodnie z przepisem art. 98 kro rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka (§1). Jednakże jak wskazuje § przywołanej normy żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka: 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską; 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Przytoczone przepisy stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.). W świetle natomiast art. 99 kro jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

Rodzice więc w zasadzie zawsze mogą przed sądem reprezentować dziecko, o ile nie jest to sprawa dotycząca czynności prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską albo między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem. Także w innych sprawach, niż wymienione w art. 98 § 2 k.r.o., zarówno procesowych jak i nieprocesowych, żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka gdy w sprawie, w której występują jako strony lub uczestnicy postępowania rodzice i dzieci, może dojść do sprzeczności interesów między nimi. Wtedy naczelnym interesem dziecka wyklucza dopuszczalność reprezentowania go przez któregokolwiek z rodziców. W każdej sprawie, w której jako strony lub uczestnicy występują rodzice i dzieci, sąd ma obowiązek badać, czy nie zachodzi hipotetyczna możliwość kolizji interesów między nimi. W razie takiej możliwości żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przed sądem. W takiej sytuacji sąd rozpoznający daną sprawę ma obowiązek zwrócić się do sądu opiekuńczego o ustanowienie kuratora dla dziecka (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 r. III CSK 259/10, LEX nr 1129120). Jeżeli bowiem żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przed sądem, to zgodnie z art. 99 k.r.o., reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy.

Odnosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy można było uznać, iż tocząca się w postępowaniu nieprocesowym sprawa spadkowa po B. T., po którym spadkobiercy dziedziczyli na podstawie ustawy objęta była zakresem normy art. 98§2 kro. W sprawie nie można mówić o sprzeczności interesów małoletnich a interesem ich matki. Jak wskazał Sąd Najwyższy nabycie spadku przez osobę, która nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, a więc m.in. przez osobę małoletnią (art. 11 k.c.), z wyjątkiem sytuacji, gdy następuje na podstawie oświadczenia o przyjęciu spadku wprost, które jednakże wymaga zgody sądu opiekuńczego (art. 101 § 3, art. 156 i art. 178 § 2 k.r.o.), jest zawsze bezpłatnym przysporzeniem, którego rozmiar określa ustawa (przy dziedziczeniu ustawowym) lub treść testamentu (przy dziedziczeniu testamentowym), bądź - gdy długi spadku są równe wartości stanu czynnego spadku lub go przewyższają - wprawdzie do przysporzenia nie prowadzi, ale nie powoduje żadnego uszczuplenia majątkowego (art. 1015 § 2 w związku z art. 1012 k.c.). Dlatego w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, w którym małoletnie dziecko reprezentowane jest przez jedno z rodziców będące też spadkobiercą, regułą jest, iż nie zachodzi między nimi kolizja interesów, wykluczająca w myśl art. 98 § 3 k.r.o. w związku z § 2 tego artykułu reprezentację dziecka przez tegoż rodzica. Jednakże wyjątkowo, gdy np. rodzic reprezentujący dziecko domaga się na swoją rzecz udziału w spadku ponad wynikający z treści testamentu albo podważa ważność testamentu sporządzonego na rzecz dziecka, działanie jego zmierza do uszczuplenia udziału w spadku przypadającego dziecku lub nawet do pozbawienia go tego udziału. Tak też działanie rodzica należy ocenić, gdy dochodzi on - obok dziecka - stwierdzenia dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku na swoją rzecz, w okolicznościach nasuwających uzasadnione wątpliwości co do tego, czy spełnia warunki uprawniające go do tego dziedziczenia. W wymienionych sytuacjach kolizja interesu dziecka i rodzica sprzeciwia się reprezentowaniu dziecka przez tego rodzica. Jeżeli wówczas dziecko nie może reprezentować drugie z rodziców, powinien je reprezentować kurator ustanowiony przez sąd opiekuńczy (art. 99 k.r.o.) (postanowienie

z 25 czerwca 1996r. II CRN 214/95 LEX nr 26273, Prok.i Pr.-wkl. 1996/11/40). Taka sytuacja „sprzeczności” w sprawie I Ns 35/03 nie zaszła, skoro wszyscy zgodnie dziedziczyli po zmarłym na podstawie ustawy, w tym małoletni z dobrodziejstwem inwentarza. Nie było też bezspornie wątpliwości co do spełnienia przez matkę M. K. warunków uprawniających do dziedziczenia gospodarstwa rolnego.

W konsekwencji nietrafny okazał się zarzut skarżących naruszenie przez Sąd Rejonowy art. 98 §2 i §3 kpc oraz art. 99 kro, iż nie byli należycie reprezentowani w postępowaniu spadkowym, skoro mogła reprezentować ich matka, nie powstała tym samym konieczność ustanowienia ówczesnym małoletnim kuratora.

Sąd Okręgowy za nieuzasadniony uznał tu również zarzut naruszenia art. 101§3 kro, zgodnie z którym rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko. Przepis art. 101 kro dotyczy zarządu majątkiem dziecka, celem zaś art. 101 § 3 k.r.o. jest ograniczenie możliwości działania przez rodziców na szkodę dziecka. Do czynności wymagających zezwolenia sądu opiekuńczego, a tym samym przekraczających zakres zwykłego zarządu, orzecznictwo SN zalicza m.in. odrzucenie spadku w imieniu małoletniego dziecka (zob.: postanowienie SN z dnia 27 maja 1998 r., I CKU 181/97, niepubl.; postanowienie SN z dnia 13 listopada 1998 r., II CKU 64/98, LEX nr 1215083). W rozpatrywanej sprawie nie doszło do odrzucenia spadku ani też przyjęcia przez małoletnich spadku wprost, a z dobrodziejstwem inwentarza, zgodnie z chroniącym interesy małoletnich przepisem art. 101§2 zd 2 kc. Nie sposób było zatem uznać, iż w postępowaniu spadkowym po B. T. w jakikolwiek sposób doszło do działania na szkodę małoletnich przez ich matkę w sferze majątkowej. Ponadto jeśli w nawet w ocenie wnioskodawców fakt, iż w trakcie postępowania o stwierdzeniu nabycia spadku byli osobami małoletnimi wpływał na niemożność ich działania to wskazać należy, iż pomimo uzyskania pełnoletniości przez G. T. w 2004 r., przez A. T. w 2006 r. i przez D. T. w 2011 r. nie podjęli oni żadnych czynności do momentu wystąpienia z wnioskiem w przedmiotowej sprawie.

Dalej wskazuje Sąd Okręgowy w odniesieniu do zarzutów apelujących, podnoszących, iż Sąd spadku w sprawie I Ns 35/03, mimo obowiązku, nie ustalił prawidłowo kto powinien dziedziczyć gospodarstwo rolne, że **postępowanie przewidziane w art. 679 k.p.c. nie służy ani naprawie błędów uczestników ani też ewentualnych błędów sądu popełnionych w postępowaniu spadkowym.** (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13.10.2004 r. III CSK 82/03). Przepis ten jedynie umożliwia zmianę postanowienia spadkowego w razie wykrycia okoliczności i dowodów, których zainteresowany nie mógł, z różnych przyczyn, powołać w postępowaniu spadkowym. Sąd rozstrzygając w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po B. T. winien był z urzędu ustalić kto jest spadkobiercą (art. 670 kpc), a także zważywszy na datę otwarcia spadku ustalić, czy w skład spadku wchodzi gospodarstwo rolne oraz którzy spośród spadkobierców powołanych z ustawy do spadku odpowiadają warunkom przewidzianym do dziedziczenia gospodarstwa rolnego i stwierdzić nabycie przez nich spadku, także w odniesieniu do gospodarstwa rolnego (art. 677 kpc.). Ewentualne uchybienia Sądu w tamtym postępowaniu w zakresie badania uprawnień spadkobierców do dziedziczenia gospodarstwa rolnego (art. 1059 kc) nie mogły stanowić podstawy wniosku o zmianę stwierdzenia spadku w trybie art. 679 kpc, naruszenie tych przepisów więc Sąd Rejonowy się nie dopuścił w przedmiotowym postępowaniu. Zarzuty tego rodzaju mogły zostać podniesione w postępowaniu spadkowym, choćby w apelacji, której żaden z uczestników jednak nie złożył.

Zważywszy na przedstawioną powyżej argumentację, uznając apelację za bezzasadną, na podstawie art. 385 k.p.c. w związku z art. 13 par. 2 kpc Sąd Okręgowy orzekł jak w punkcie I sentencji.

Orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego, jak w pkt II znajduje oparcie w przepisie 520 § 3 k.p.c. oraz §12 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 10 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28.09.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Zgodnie z art. 520§3 kpc jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd może włożyć na uczestnika, którego wnioski zostały oddalone lub odrzucone, obowiązek zwrotu kosztów postępowania poniesionych przez innego uczestnika. Mając na względzie niewątpliwą sprzeczność interesów wnioskodawców i uczestnika postępowania oraz przegrane

przez apelujących w postępowaniu odwoławczym w całości, Sąd Okręgowy zasądził od apelujących wnioskodawców solidarnie na rzecz uczestnika postępowania poniesione przez niego koszty postępowania apelacyjnego, na które składają się koszty zastępstwa procesowego w wysokości 90 zł (75% ze 120 zł) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.